

ISSN 2410-3381 (PRINT)
ISSN 2520-6842 (ONLINE)

Державний вищий навчальний заклад
Донбаський державний
педагогічний університет

ВІСНИК

Донбаського державного педагогічного університету

ВИПУСК 2 (14)

*Серія:
Соціально-філософські
проблеми розвитку
людини і суспільства*

Слов'янськ – 2021

ISSN 2410-3381 (PRINT)

ISSN 2520-6842 (ONLINE)

ВІСНИК

Донбаського державного педагогічного
університету

СЕРІЯ: Соціально-філософські проблеми
розвитку людини і суспільства

Збірник наукових праць Випуск 2 (14) 2021

Виходить 2 рази на рік

Засновано у березні 2013 р.

СЛОВ'ЯНСЬК – 2021

УДК 1(05)

В 53

Засновник – Донбаський державний педагогічний університет. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації № 21086–10886Р від 28.11.2014 р.

Включено до Переліку наукових фахових видань України (Наказ Міністерства освіти і науки України № 747 від 13.07.2015).

Журнал входить до «Переліку наукових фахових видань України» категорії «Б», у яких можуть публікуватися результати досліджень здобувачів наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 № 1188

Друкується за рішенням Вченої ради Донбаського державного педагогічного університету (протокол № 4 від 25.11.2021 р.).

Рецензенти:

Я. В. Любимий — доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

Федь І. А. — доктор філософських наук, професор, професор кафедри доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації, Донбаський державний педагогічний університет.

Вісник Донбаського державного педагогічного університету.

В 53 Серія: Соціально-філософські проблеми розвитку людини і суспільства: зб. наук. пр. / [заснов. Донбас. держ. пед. ун-т; редкол.: Л. І. Мозговий (голов. ред.) та ін.]. – 2021, вип. 2 (14). – Слов'янськ: ДДПУ, 2021. – 112 с.

ISSN 2410-3381 (PRINT), ISSN 2520-6842 (ONLINE)

У збірнику представлені праці, що відображають результати наукових досліджень актуальних проблем соціальної філософії, історії філософії, філософії освіти, аксіології, етики, культурології. Для науковців, викладачів, студентів, тих, хто цікавиться сучасною філософією.

The current issue of the journal comprises articles representing results of scientific explorations into problematics of social philosophy, history of philosophy, philosophy of education, axiology, ethics and culture studies. Addressed to scientists, teachers, students, all interested in modern philosophy.

УДК 1(05)

ISSN 2410-3381 (PRINT), ISSN 2520-6842 (ONLINE) © ДДПУ, 2021

Редакційна колегія

Головний редактор

Мозговий Л. І. — доктор філософських наук, професор, кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Редактори

Омельченко С. О. — доктор педагогічних наук, професор, ректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Абизова Л. В. — кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Аляєв Г. Є. — доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії й соціально-політичних дисциплін, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна.

Бутко Ю. Л. — докторантка кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Гаврілова Л. Г. — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Гагінський О. М. — кандидат філософських наук, науковий співробітник Відділу філософії, Інститут Наукової Інформації з Громадських наук Російської Академії Наук, м. Москва, Росія.

Додонов Р. О. — доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна.

Дубініна В. О. — доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Полтавського державного медичного університету, м. Полтава, Україна.

Окороков В. Б. — доктор філософських наук, професор кафедри філософії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара м. Дніпро, Україна.

Петрушов В. М. — доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Українського державного університету залізничного транспорту м. Харків, Україна.

Пущаєв Ю. В. — кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Відділу філософії, Інститут Наукової Інформації з Громадських наук Російської Академії Наук, м. Москва, Росія.

Слабоуз В. В. — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Степанов В. В. — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Федь В. А. — доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Хміль В. В. — доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна м. Дніпро, Україна.

Малікова Ю. О. — технічний редактор, ст. лаборант кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

ЗМІСТ

LEONID MOZHOVYI, VIKTORIIA SLABOUZ, ALEXANDER SHUBIN	
RICHARD RORTY'S "FINAL VOCABULARY"	6
ВОЛОДИМИР ФЕДЬ, В'ЯЧЕСЛАВ СТЕПАНОВ, ЮЛІЯ МАЛІКОВА	
АЛАРМІЗМ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ НА ЕТАПІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА XVIII СТ.	20
VASYL KUSHERETS, GEORGYI KHLIEBNIKOV, NATALIA MOHYLIOVA, YULIA YUSHENKO	
THE IDEA OF GOD AS A RELIGIOUS AND POLITICAL FACTOR: FROM ANCIENT TIMES TO THE MIDDLE AGES	48
LEONID MOZHOVYI, VOLODYMYR STESHENKO, ZHANNA KUNDII, OLEKSANDR PUHACH	
EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THE DEVELOPMENT OF PHILOSOPHY OF EDUCATION IN EUROPE AND THE USA	63
VIRA DUBININA	
ACTUAL PROBLEMS OF HERMENEUTICS, PRINCIPLES OF INTERPRETATION OF M. HEIDEGGER'S HERMENEUTICS	80
OLGA ALIEVA, HALINA DIAKOVSKA	
APPLICATION OF INTERACTIVE METHODS IN THE PROCESS OF STUDYING PHILOSOPHICAL DISCIPLINES	95
НАШІ АВТОРИ:	110

28. Hofstede, G.H. (2015). *Cultures and organizations: software of the mind*. Mc Graw Hill.
29. Korun, O, Yurdakök, O, Arslan, A., et al. (2020). The Impact of COVID-19 Pandemic on Congenital Heart Surgery Practice: An Alarming Change in Demographics. *Journal of Cardiac Surgery*. P. 1–5. DOI: org/10.1111/jocs.14914 [In English].
30. Kostrec, M. (2016). Methods of Conceptual analysis. *Filozofia*, Vol. 71, Iss. 3. P. 220 – 230. [in English]
31. *Leipzig Corpora Collection*. URL: https://corpora.uni-leipzig.de/de?corpusId=ukr_mixed_2014 (date of access: 23.11.2021) [In English].
32. Pellegrina, L., Maio, G., Masciandaro, D., Saraceno, M. (2021). *Are Bankers “Crying Wolf”? The Risk-based Approach to MoneyLaundering Regulation and Its Effects*. Centre for European Studies. [In English].
33. Sackett, R. (2018). Liberal Alarms: West German Press Coverage of US Civil Rights, 1950s to 1966. *German Life and Letters*. Vol. 71, Iss. 3. P. 308-330. DOI: org/10.1111/glal.12197
34. Sullivan, G. T., Ozman □ Sullivan, S. K. (2020), Alarming Evidence of Widespread Mite Extinctions in the Shadows of Plant, Insect and Vertebrate Extinctions. *Austral Ecology*. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/aec.12932>. DOI: org/10.1111/aec.12932 [In English].
35. Wosnitza, J. H. (2019). Alarm Index for Institutional Bank Runs. *International Journal of Finance & Economics*, Vol. 24, Iss. 3, 1254-1270. DOI: org/10.1002/ijfe.1715 [In English].

UDC 291.15

VASYL KUSHERETS

*Doctor of Philosophy, Professor,
Corresponding members of
the National Academy of Sciences of Ukraine,
Chairman of the Board of Ukrainian Society
“Knowledge”,
President of University of Modern Knowledge
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net*

GEORGYI KHLIEBNIKOV

*Doctor of Philosophical Sciences,
Leading Researcher of the Center of Scientific Information
Studies in the Humanities, INION RAN
(Moscow, Russia)
ORCID 0000-0001-5410-4807*

NATALIA MOHYLIOVA

*Doctor of Philosophical Sciences,
Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor of the Department of the Speech Therapy
and Special Psychology
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
(Sloviansk, Ukraine)
e-mail: mogileva_nataliia@ukr.net
ORCID 0000—0003—0780—176X*

YULIA YUSHENKO

*Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor of the
Department of Philosophy and Social Science,
Poltava State Medical University
(Poltava, Ukraine)
e-mail: Julia.yu@ukr.net
ORCID 0000 – 0002 – 2883 -2621*

THE IDEA OF GOD AS A RELIGIOUS AND POLITICAL FACTOR: FROM ANCIENT TIMES TO THE MIDDLE AGES

***Abstract.** The article deals with the investigation of specifics of understanding of God in Judaism. The authors consider such issues as the image of God, problems of interaction of God with His creations, and the whole Universe. The Torah, the Bible, and Hellenistic literature are used as the materials for the study.*

As the result of the study, it has been concluded that the concept of God was formed in ancient Jewish texts. Prominent philosophers of ancient Greece based mainly on this concept. They developed the concept, added new semantic meanings and aspects, but significant transformations of the concept were absent. Perception of God in rabbinic literature is characterized by contradictory perception.

***Keywords:** God; Judaism; Bible, Hellenistic literature, rabbinic literature.*

Introduction. The article deals with the representation of God in Judaism and the literature of the Hellenistic period. The authors analyze specifics of the representation of God in the ancient texts and sources. Appealing to the sources allows investigating changes of the concept “God”, its perception in dynamics during the historical process.

The aim of the study. The article examines the interpretation of relationships between God, man, and nature in Judaism and the literature of the Hellenistic period.

God in Judaism

God, according to Judaism, is the only Creator of the Universe. Angels as God's messengers on the Earth are not mentioned in the Bible's narrative about the creation of the world. However, the traditional interpretation of the verse

‘Then God said, “Let us make mankind in our image, in our likeness, so that they may rule over the fish in the sea and the birds in the sky”’ (Gen. 1:26) refers to the angels. We must note, that literal etymological understanding of the first verses of the Bible “Bereshit bara Elohim ...” underlines: *“In the beginning, **Gods** created the heavens and earth”*. We must underline, that the verb is used in singular and the noun in the plural!

God created the world in six days. The process of creation was released exclusively in words and without resorting to physical action. After the creation of a man, the center of Cod’s activity was shifted from cosmogony to history.

God endowed man with free will and, thus, gave him the possibilities of disobedience and sin. The first people were settled in the Garden of Eden (Gan Eden (Hebrew), the concept has the same meaning as Paradise). Despite God’s prohibition, they tasted from the Tree of the Knowledge of Good and Evil. For their sin, they were excommunicated from Paradise.

Understanding the difference between good and evil gives a man the ability of choice, leading to the transformation of a man into a being responsible for his actions in the Cod’s eyes. Since that historical moment, the law of causality penetrates relationships between God and a man: a cause is a human action and an outcome is God's retribution; obedience and a good deed to entail mercy and reward, disobedience and atrocities — to punishment.

The nature of a man makes obvious, that “the wickedness of man was great in the Earth, and that every intention of the thoughts of his heart was only evil continually” (Gen. 6:5). Therefore, human history is an unbroken chain of resentment and rebellion against God, humans’ actions arouse His wrath and Divine retribution (6, *ibid.*). The man's rebelliousness significantly complicates the historical development, but it is unable to change God's predestination.

After the conclusion of the treatment with Abraham, and then with the Jewish people on Mount Sinai, the process of the complex relationship between God and the man completely passes on to the history of the Jews. Final deliverance not only for Jewish people but for the whole world depends solely on the devotion of the Jews to God and observance by them of His covenants. The historical and eschatological manifestation of the established God's will, the moral laws of the Bible are not disputed by anyone. However, God's judgment of an individual and even entire groups of people within a limited period arouses misunderstanding and sometimes even dissatisfaction of many biblical actors. People's life and social relations don't always confirm the indisputable victory of justice in people's eyes.

For example, Abraham, discussing the decision to destroy Sodom and Gomorrah, openly asks God: "*Will the judge of all the earth act unjustly?*" (Genesis 18:25). Moses himself doubted the justice of Providence upon seeing the persecution of the people of Israel in the first phase of the execution of his mission (Ex. 5:22). There are echoes of the tension between God and biblical actors like Jacob (Gen. 32: 24-29) and Moses (Ex. 4: 24-26) This tension at decisive moments in their lives might reach even the fight against God.

Prophets, as well as authors of Psalms and other biblical books, more than once asked: "*why does the way of the wicked prosper? why are all they at ease who deal very treacherously?*" (Jer. 12: 1). The Book of Job on the whole is an attempt to resolve the problem of undeserved human suffering.

Broadly the biblical answer comes to the limitations of human perception, their experience, and outlook. These limitations make a man unable to comprehend, understand, and embrace the ways of God's justice.

Human life is short, but at the End of History, events find their final justification. The problem is that people, involved in these events, do not always live up to fair outcome(s): *“But as heaven is higher than earth, so are my ways higher than your ways, and my thoughts are higher than your thoughts”* (Isa. 55: 8-9).

Thus, concepts, partly arising from the Covenant of God, concluded by the Jewish people, characterize His relationship with the man. According to the conditions of the agreement, God provides justice (tzedek) and mercy (hesed), the man — fear or piety (yira), and love (ahava). Strictly unforgiving justice and formal fear of God can lead to humble obedience, expressed in the last sentence, probably, the most pessimistic book of the Bible: *“Fear God, and keep his commandments: for this is the whole duty of man. For God shall bring every work into judgment* (Eccl. 12: 13-14). Therefore, one of the most important covenants of the Torah, laid into the basis of Judaism, is love: *“And you shall love Yahweh your God with all your heart, and with all your soul, and with all your might”* (Deut. 6: 5).

The man's love for God evokes God's mercy and leads to moral purification and exaltation of a person, motivation, and desire of the man to follow in God's footsteps. Fear and love are harmoniously combined in the moral behavior of the person, and the justice and mercy of God are in man's faith in His perfection, in His eternal presence and God's providence: *“Now, Israel, what does Yahweh your God require of you, but to fear Yahweh your God, to walk in all his ways, and to love him, and to serve Yahweh your God with all your heart and with all your soul”* (Deut. 10:12).

The achieving of balance, the constant dialogue between human personality and Divine Superpersonality, and the roles of Providence in the daily life of each person are subjects

of philosophical rethinking of Talmud, Kabbalah, and Jewish theology in general.

“Attributes of God” is a concept aimed at the definition of Divine properties. It was developed in the Talmud, Midrash, and mainly in Jewish philosophy. The last one has developed a system of special terminology for the naming of these attributes. All attributes are reflected as the epithets of God in the Bible.

The Oneness of God includes a complete denial of the existence of any other gods (even in the situation then other gods are an object of worship in the whole world), as well as the absolute impossibility of deifying a person or any other creatures including angels. The service to other gods is punished not for betraying God, but for replacing Him by “not God” (Deut. 32:21). The description of God includes the rows of epithets expressing the highest degree of His power. He is King, Judge, Father, Shepherd, Teacher, Healer, and Saviour.

The moral attributes of God are clearly expressed in the Book of Exodus (34: 6-7): *“God merciful and gracious, slow to anger, and abounding in steadfast love and faithfulness, keeping steadfast love for thousands, forgiving iniquity and transgression and sin, but who will by no means clear the guilty, visiting the iniquity of the fathers on the children and the children’s children, to the third and the fourth generation”*.

The very presence of God on Earth is presented in the Bible in different forms: as forms that are very close to anthropomorphism, and as forms that are close to abstraction. In the most ancient biblical sources, the "abode" of God is the sanctuaries and objects of the cult:

- 1) His presence is manifested in connection with the Ark of the Covenant;
- 2) His presence is connected with the Testament and the Ten Commandments;

3) He may take the forms of the "pillar of cloud" and "pillar of fire" served as an indicator of a way for the Israelites during their wandering in the desert.

The Ark as well followed the Israelites on their way across the Jordan before entering the Holy Land. It followed the people in battles with enemies (Num. 10: 35-36). God and His Appearance are associated with the term kavod (glory, halo). When God entered the Tabernacle or Jerusalem, the kavod in the form of a cloud envelops the holy monastery. Cloud hides God from the sight of mortals. Only Moses, who had spoken to God face to the face, could enter the cloud (Ex. 24:18).

The Book of Deuteronomy contains the first prescription for the unity of the cult. It is prohibited to make sacrifices and perform cult rituals somewhere, except the *“place where the LORD your God chooses, out of all your tribes, to put His name for His dwelling place; and there you shall go. There you shall take your burnt offerings, your sacrifices, your tithes, the heave offerings of your hand, your vowed offerings, your freewill offerings, and the firstborn of your herds and flocks”*(Deut. 12: 5-6). Later as the chosen place was defined as the Temple in Jerusalem. The unity of the cult testifies as it were, to the permanent abode of God. However, the Book of Deuteronomy contains a more refined and sublime supposition that the Temple isn't a place of the permanent residence of God, but it is an "abode" of His "name". On the day of the consecration of the Temple King Solomon in his prayer said: *“But will God in very deed dwell on the earth? Behold, heaven and the heaven of heavens can't contain you; how much less this house that I have built!”* (1 Kings. 8:12). Thus, the dwelling of God in any sanctuary over time interpreted more and more allegorically and symbolically, although the Temple in Jerusalem remains the unique chosen and recognized by God place of worship.

The continuous presence of God in time and space is undeniable, and prayers' addressing to Him becomes possible always and everywhere. As well, His omniscience isn't limited by space and time. He knows everything that is happening all over the world in the present, everything that happened in it in the past and everything, that will happen in the future. He knows all thoughts and sees all the actions of everyone: *“Lord, you know everything there is to know about me. You perceive every movement of my heart and soul, and you understand my every thought before it even enters my mind... You read my heart like an open book and you know all the words I'm about to speak before I even start a sentence! You know every step I will take before my journey even begins. You've gone into my future to prepare the way, and in kindness, you follow behind me to spare me from the harm of my past ... It's impossible to disappear from you or to ask the darkness to hide me, for your presence is everywhere, bringing light into my night. There is no such thing as darkness with you. The night, to you, is as bright as the day; there's no difference between the two (Ps. 139: 1-13).*

God in the literature of the Hellenistic period

The apocryphal works have not made significant changes to the biblical perception of God. However, the desire to eliminate anthropomorphism in the understanding of God is represented in apocryphal literature (as well as in the translations of the Bible into Greek and Aramaic of that period). The anthropomorphic expressions of the Bible were softened or were not used at all. This tendency was especially intensified in the Jewish philosophical literature of the Egyptian diaspora. This literature was written in Greek mostly, the works reflect the impact of Greek philosophy. The great Greek philosophers created the idea of Supreme Being as an embodiment of good, truth, and beauty (Plato) or the driving force of the world (Aristotle). Hellenistic Jewish literature

made new attempts to reconcile this abstract idea with ethical personalism as the main attribute of God in the Jewish religion.

The most prominent Jewish philosopher of this period was Philo of Alexandria. He believed that God is immeasurably higher than the most perfect concepts of good, truth, and beauty and, therefore, He is incomprehensible to the human mind. However, even desire, motivation to know God in itself leads to exaltation and purification of a person. In Philo's teachings impossibility of a direct connection between God and the perceptual world may be overcome by the introduction of intermediate links. As such links served borrowed Plato's concepts. In Philo's these concepts were spiritually-allegorically rethought and presented as followings:

1. Angel is a messenger of God;
2. An idea is an ideal form of being;
3. Logos (in Greek, literally `word`): in Greek philosophy, this term acquired meaning `sense`. However, for Philo, this is a combination of Greek concepts and verbal commands used by God in the process of creation of the world: "Then God said, "Let there be light"" (Gen. 1:3).

God in Talmud, Midrash and Rabbinic Jewish literature

Philosophical abstractions were alien to the Talmud and Midrash. The ancient sages of the Talmud emphasized the perfection, power, incomprehensibility, and holiness of God. His perfection, on the one hand, underlines the man's insignificance and paltriness. On the other hand, the ancient interpreters endowed Him with traits of touching warmth, humanity, sensitivity, and responsiveness. These qualities make God very close to the suffering humanity and to everyone who needs His help. The sages of Judaism did not see this polarity, no internal contradiction, and the integrity of God's image was created by a deep and unshakable faith.

God's Holiness was so revered that His names, fixed in the Bible, were forbidden for pronunciation in everyday life. Instead of them, the following names were used: Ha-Shem (Name), Ha-Gevurah (Courage), Rahmana (Merciful), Shamaim (Heaven), Ha-Makom (Space), Avinu she-ba-shamayim (Our Father in Heaven), Ha-Kadosh-baruch-hu (Holy One, Blessed is He), Ribbono shel 'olam (Lord of the World), Mi-she-amar ve-haya ha-'olam (He Who Said, and the World Was Created) and Shkhina (the presence of God in the world).

Emphasis on the strength and might of God didn't bother the sages of the Talmud to use purely anthropomorphic expressions according to Him. God's closeness to the man has colorfully presented in countless moral sermons and parables: "The person has a patron. Facing troubles, he does not go straight to his patron, but remains at the door of his house and addresses his slave or household. They decide and allow or not allow the person to enter. Holy One isn't so. When the person in trouble, he/ she doesn't appeal [to the angels] Michael or Gabriel, but to Me, and I will immediately respond to him request".

Talmud and Midrash haven't introduced significant changes to the biblical concept of God neither ethically, nor historically, nor in eschatological terms.

Jews are chosen people who are awaiting Divine Deliverance in the future. Free will is clearly articulated in such aphorisms as "Everything is in the hands of Heaven, except for fear of Heaven" or "Everything is predetermined, but there is the right to choose" (Avot 3:15).

On the whole, the concept of God's image hasn't changed. At the same time, we can define a slight transformation of the terminology in the understanding of God's judgment: din (justice, law) replaced tzedek (justice), rahamim (mercy, pity) — chesed (mercy).

The biblical theodicy has changed under the formation of the belief in the afterlife in the period of Talmud only. Since this time, a person receives the reward from God for his actions not always during earthly life, but after death, in the "future world" (olam ha-ba). The earthly world is an entrance to the magnificent palace of the afterlife (Avot 4:21).

Conclusion. The results of the study allow concluding, that the image and perception of God were formed mainly in Judaism. The outstanding Greek philosophers appealed to the image, they added to a new rereading of God, ideal in the whole. At the same time, the understanding is based on the Jewish tradition, significant shifts in perception of the image are absent.

REFERENCES

1. Reuven Kuklin. God. URL: <https://imrey.org/tag/god/> (date of access: 03/05/2020). [In Russian].

2. Reuven Kuklin. Who is God in Judaism? URL: <https://imrey.org/who-such-god-with-judaism/> (date of access: 03/05/2021). [In Russian].

3. Blas D. Who created God. URL: file:///C:/Users/user1/Desktop/Г.Х/Как%20Вселенная%20доказывает%20существование%20Бога_%20-%20Имрей%20Ноам.html (date of access: 03/05/2020). [In Russian].

4. Reuven Kuklin Whom God leaves to fend for themselves. URL: <https://imrey.org/who-god-is-for-will-fate/> (date of access: 03/05/2020). [In Russian].

5. God. URL: <HTTPS://ELEVEN.CO.IL/JUDAISM/THEOLOGY/10682/#0101> (date of access: 03/05/2020). [In Russian].

6. Monotheism. URL: <https://eleven.co.il/judaism/theology/> (date accessed: 05/01/2020). [In Russian].

ВАСИЛЬ КУШЕРЕЦЬ

*доктор філософських наук, професор, член-кореспондент
Національної академії педагогічних наук України, голова
правління Товариства «Знання» України,
президент Університету сучасних знань
(м. Київ, Україна)
e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net*

ГЕОРГІЙ ХЛЄБНИКОВ

*кандидат філософських наук, провідний науковий
співробітник відділу філософії
Центру гуманітарних науково-інформаційних
досліджень ІНІОН РАН
(Москва, Росія)
ORCID 0000-0001-5410-4807*

НАТАЛІЯ МОГИЛЬОВА

*доктор філософських наук,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри логopedії та спеціальної психології,
Донбаський державний педагогічний університет (м.
Слов'янськ, Україна)
e-mail: mogileva_nataliia@ukr.net
ORCID 0000-0003-0780-176X*

ЮЛІЯ ЮЩЕНКО

*кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії на соціальних наук
Полтавського державного медичного університету
(м. Полтава, Україна)
e-mail: Julia.yu@ukr.net
ORCID 0000 – 0002 – 2883 -2621*

ІДЕЯ БОГА ЯК РЕЛІГІЙНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЧИННИК: З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню особливостей розуміння ідеї Бога як релігійно-політичного чинника об'єднання єврейського етносу в іудаїзмі. Автор розглядає такі питання, як образ Бога, проблеми взаємодії Бога з Його творіннями та цілим Всесвітом. В якості матеріалів для вивчення були використані Тора, Біблія та елліністична література. В результаті дослідження було зроблено висновок, що концепція Бога склалась у давніх іудейських текстах. Видатні філософи Давньої Греції спирались переважно на цю концепцію, доповнюючи її. Сприйняття Бога в равіністичній літературі характеризується суперечливістю сприйняття.*

***Ключові слова:** Бог; Іудаїзм; Мідраш, Біблія, елліністична література, равіністична література.*

ВАСИЛИЙ КУШЕРЕЦ

*доктор философских наук, профессор,
член-корреспондент Национальной академии
педагогических наук Украины,
председатель правления Общества «Знание» Украины,
президент Университета современных знаний
(Киев, Украина)
e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net*

ГЕОРГИЙ ХЛЕБНИКОВ

*кандидат философских наук, ведущий научный сотрудник
отдела философии
Центра гуманитарных научно-информационных
исследований ИНИОН РАН
(Москва, Россия)
ORCID 0000-0001-5410-4807*

НАТАЛЬЯ МОГИЛЕВА

*доктор философских наук,
кандидат психологических наук,
доцент кафедры логопедии и специальной психологии,
Донбасский государственный
педагогический университет
(Славянск, Украина)
e-mail: mogileva_nataliia@ukr.net
ORCID 0000-0003-0780-176X*

ЮЛИЯ ЮЩЕНКО

*кандидат философских наук, доцент кафедры
философии и социальных наук
Полтавского государственного медицинского
университета (Полтава, Украина)
e-mail: Julia.yu@ukr.net
ORCID 0000-0002-2883-2621*

**ИДЕЯ БОГА КАК РЕЛИГИОЗНО-
ПОЛИТИЧЕСКИЙ ФАКТОР: С ДРЕВНЕЙШИХ
ВРЕМЕН ДО СРЕДНЕВЕКОВЬЯ**

Аннотация. Статья посвящена исследованию особенностей понимания идеи Бога как религиозно-политического фактора объединения еврейского этноса в иудаизме. Автор рассматривает такие вопросы, как образ Бога, проблемы взаимодействия Бога с Его творениями и всей Вселенной. В качестве материалов для изучения были использованы Тора, Библия и эллинистическая литература. В результате исследования было сделано заключение, что концепция Бога сложилась в древних иудейских текстах. Выдающиеся философы Древней Греции опирались преимущественно на эту концепцию, дополняя ее. Восприятие Бога

в раввинистической литературе характеризуется противоречивостью восприятия.

Ключевые слова: Бог; Иудаизм; Мидраш, Библия, эллинистическая литература, раввинистическая литература.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реувен Куклин. Бог. URL: <https://imrey.org/tag/бог/>(дата обращения: 03.05.2020).
2. Реувен Куклин. Кто такой Бог в иудаизме. URL: <https://imrey.org/кто-такой-бог-в-иудаизме/> (дата обращения: 03.05.2020).
3. Блас Д. Кто создал Бога. URL: file:///C:/Users/user1/Desktop/Г.Х/Как%20Вселенная%20доказывает%20существование%20Бога_%20-%20Имрей%20Ноам.html (дата обращения: 03.05.2020).
4. Реувен Куклин. Кого Бог оставляет на произвол судьбы. URL: <https://imrey.org/кого-бог-оставляет-на-произвол-судьбы/> (дата обращения: 03.05.2020).
5. Бог URL: <HTTPS://ELEVEN.CO.IL/JUDAISM/THEOLOGY/10682/#0101> (дата обращения: 03.05.2020).
6. Монотеизм. URL: <https://eleven.co.il/judaism/theology/> (дата обращения: 01.05.2020).